

Motion till riksdagen 2018/19:756

av **Christina Høj Larsen m.fl. (V)**

Rättighetsbaserat flyktingmottagande byggt på välfärd

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3 Inledning.....	6
4 Hösten 2015.....	6
5 Ett mottagande baserat på rättigheter och välfärd	7
5.1 Bekämpa rasismen	8
6 Mottagandeutredningen	9
7 Feministisk migrationspolitik – feministiskt mottagande	12
7.1 Jämställdhetsintegrera mottagandet.....	13
7.2 Stärk kompetensen på asylboenden	14
7.3 Ge anhöriginvandrare rätt till introduktion.....	14
8 Ett samhälle fritt från diskriminering	15
8.1 Kriskommission mot diskriminering	15
8.2 Obligatoriska kravprofiler vid rekrytering.....	16
8.3 Flerspråkighet och tvärkulturell kompetens merit vid anställning	17
8.4 Skärp straffen för diskriminering.....	17
9 God hälsa för asylsökande.....	17
9.1 Förbättra primärvården för tortyr- och krigstraumatiserade	18
9.2 Utbilda fler traumaspecialister.....	18
9.3 Stärk kompetensen inom elevhälsan.....	19
9.4 Möjliggör för etableringsplaner utifrån hälsotillstånd	20
9.5 Utöka användning av IOP inom traumabehandling.....	20
10 Värdig och meningsfull sysselsättning under asyltiden	20

10.1 Stärk rätten att arbeta under asyltiden	21
10.2 Stärk möjligheterna för högskolestudier.....	23
10.3 Svenska från dag ett.....	23
11 Allas rätt till utbildning	24
11.1 Öka andelen asylsökande och nyanlända i förskolan	24
11.2 Grund- och gymnasieskolan	25
11.3 Reformera sfi	27
12 En arbetsmarknad för alla.....	29
12.1 Subventionerade anställningar.....	29
12.2 Valideringsår.....	30
12.3 Utöka vägarna till permanent uppehållstillstånd	31
12.4 Begränsa arbetsgivarens makt över vägen till permanent uppehållstillstånd	32
13 Ett värdigt boende.....	33
13.1 Alla kommuners ansvar	33
13.2 Stoppa vinsterna i flyktingmottagandet.....	34
14 Ett tryggt och värdigt mottagande av barn	36
14.1 Konsekvenser av den nya gymnasielagen	36
14.2 Säkerställ värdiga boenden för ensamkommande	37

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur den grundläggande kapaciteten i asylmottagandet kan ökas och beredskapen för ytterligare tillfälliga påfrestningar stärkas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att jämställdhetsintegrera hela mottagande- och etableringsprocessen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur kompetensen i jämställdhets- och hbtq-frågor ska säkerställas på asylboenden och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en kriskommission mot diskriminering och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur obligatoriska kravprofiler vid offentliga anställningar bör utformas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att styrkt tvärkulturell kompetens och flerspråkighet bör räknas som merit vid alla offentliga anställningar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på höjda skadestånd i diskrimineringsmål och att arbets sökande som diskrimineras får rätt till skadestånd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur man kan fördjupa och bredda kompetensen kring tortyr- och krigstraumatiserade i alla landets kommuner och landsting och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att säkerställa att fler traumaspecialister utbildas samt att kompetensen finns i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att stärka elevhälsan och skärpa riktlinjerna för hur hälsoundersökningar av nyanlända barn ska gå till och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur projekten Premo och Inspira kan fungera som modeller för hela landet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur samarbetsformen IOP kan stärkas och spridas som föredöme för kommuner och landsting och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i Migrationsverkets regleringsbrev bör ge myndigheten i uppdrag att informera om möjligheterna till undantag från krav på arbetstillstånd i samband med att ansökan om uppehållstillstånd lämnas in och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att utvidga rätten till arbete så att den omfattar samtliga asylsökande och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur asylsökande kan få tillgång till Arbetsförmedlingens tjänster och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att ge alla asylsökande samordningsnummer med utgångspunkt i Skatteverkets utredning och de frågor om sekretess som kvarstår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att utöka rätten att få undervisning på sitt eget språk och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa skolplikt för asylsökande barn för att säkerställa deras rätt till utbildning och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att göra det möjligt att läsa enstaka kurser på nationella program före avslutat introduktionsprogram och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att införa en ny utbildningsform enligt SKL:s förslag och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning med syfte att ta fram en ny sfi-läroplan bör tillsättas och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa ett valideringsår och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att införa en möjlighet till permanent uppehållstillstånd för dem som deltar i snabbspår, etableringsinsatser inom bristyrken eller subventionerade anställningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bestämmelsen om att en särskild underrättelse från arbetsgivaren till Skatteverket ska vara ett krav för att en person med tillfälligt uppehållstillstånd ska kunna få permanent uppehållstillstånd bör strykas och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en översyn av lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i syfte att åtgärda bristen på sanktionsmöjligheter mot de kommuner som inte följer lagen och förtydliga tidsgränsen i lagen och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att det sätts stopp för vinstjakten i flyktningmottagandet och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Migrationsverket i uppdrag att se över sina rutiner för upphandlingar av boenden så att myndighetens kravspecifikationer följs och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur rätten till individuell bedömning vid placering av

- ensamkommande barn kan säkerställas med hänsyn till både boendeform och sammansättning av övriga boende och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att ta fram ett system för mottagande av ensamkommande barn som bygger på en mer långsiktig boendeplacering och tillkännager detta för regeringen.
 30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med tydliga krav på personalens kompetenser och personaltäthet för samtliga boendeformer för ensamkommande barn och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Vänsterpartiet vill se en mänsklig och välkommande flyktingpolitik i Sverige och Europa. En sådan politik tar sin utgångspunkt i ett rättighetsperspektiv och bygger på en stark och generell välfärd. Alla ska ha möjlighet att söka skydd undan krig, förtryck och förföljelse och kunna få sina asylskäl prövade på ett rättssäkert sätt. EU-länderna måste ta ett betydligt större ansvar för mottagandet av människor på flykt. Lagliga vägar måste ersätta dagens livsfarliga resor över Medelhavet.

Det svenska mottagandet av människor på flykt behöver utvecklas. Handläggningstiderna för asylärenden måste kortas ned. Etableringen av nyanlända måste gå snabbare och de nyanländas kompetenser måste bättre tas till vara. Utbildning och språkundervisning måste utvecklas och stärkas. Vänsterpartiet vill att staten ska ha det övergripande ansvaret för att ta emot flyktingar och migranter i Sverige. Flyktingmottagandet ska därför ha en tydlig nationell styrning och tillräcklig statlig finansiering.

Flyktingpolitiken handlar både om att kunna ge människor skydd och ett nytt hem där de ska kunna känna sig välkomna och delaktiga i samhället. Varje människa ska ses som en tillgång och aldrig en belastning, men en människas bidrag till samhället ska aldrig avgöra hennes värde för det. Genom ett välfungerande mottagande kan de människor som söker sig hit få den trygghet och de verktyg de behöver för att etablera sig i samhället och bidra till det gemensamma fullt ut. Det är också endast så, genom att visa vägen, vi kan övertyga andra stater om att välkomna människor i nöd och att ta sitt fulla ansvar.

4 Hösten 2015

Under hösten 2015 sökte sig många människor till Sverige undan krig och förtryck, fler än någonsin tidigare. Det innebar givetvis ett ökat tryck på de myndigheter som ansvarar för mottagandet av människor på flykt samt för flera kommuner runt om i landet. Engagemang för människor på flykt, bland frivillorganisationer och enskilda ideella krafter, var stort och nödvändigt och det finns kvar än i dag.

S-MP-regeringens oförmåga att stå emot när högerpartierna och borgerliga ledarskribenter började skrika om systemkollaps och en hotad välfärd slutade i en historisk omläggning av den svenska migrationspolitiken. Lagar som försvårar möjligheterna att få skydd i Sverige och att ta sig in i landet och som gör livet svårare

för dem som fått avslag instiftades baserade på politiska kompromisser och överenskommelser, utan normal beredning. I EU har regeringen drivit en politik som hindrar människor från att komma till Europa och håller kvar dem i flyktingläger och förvar under fasansfulla förhållanden. Resultatet syns i splittrade familjer, de ensamkommandes utsatthet och överfulla flyktingläger på grekiska öar där väntan upplevs som oändlig. Det syns i det rekordhög antalet människor som drunknat i Medelhavet de senaste åren och i övergreppen och slavhandeln i Libyen. Det syns också hos de förtvivlade lärare, gode män och elever som håller på att förlora sina nya vänner och som säger ”vi står inte ut”.

Möjligheten att få skydd undan krig och förtryck måste vara konstant och konsekvent och inte endast gälla när behoven är små. Det är under svåra tider som solidariteten verkligen sätts på prov. Detta är också syftet med och andemeningen i de internationella konventioner som reglerar rätten till asyl som tillkom efter andra världskrigets fasor.

Vänsterpartiet är starkt kritiskt till den omsvängning av migrationspolitiken som regeringen drivit igenom tillsammans med de borgerliga partierna. Vi röstade emot den tillfälliga lagen eftersom vi anser att den bygger på en felaktig verklighetsbeskrivning och skapar stort lidande för enskilda människor. De utvärderingar som gjorts – såväl regeringens egen utvärdering (SOU 2017:12) Att ta emot människor på flykt: Sverige hösten 2015 som Riksrevisionens granskning (RIR 2017:4) Lärdomar av flyktingsituationen hösten 2015, Röda Korsets rapport Humanitära konsekvenser av den tillfälliga lagen och Rådgivningsbyråns rapport Migrationsrättens framtid – visade att vi hade rätt. Det blev ingen systemkollaps och lagen har inte uppfyllt sitt syfte – att få färre att söka asyl i Sverige. Det är i stället de stängda vägarna in i och genom Europa som gör att färre söker sig hit.

Den tillfälliga lagen motiverades även med att Sverige behöver ett andrum. Detta för att kunna bygga ut vårt mottagande. Tre år senare är det svårt att se några tecken på något utbyggt mottagandesystem.

5 Ett mottagande baserat på rättigheter och välfärd

Vänsterpartiet vill se ett rättighetsbaserat flyktingmottagande som tar sin utgångspunkt i den generella välfärden. Mottagandet av människor på flykt ska, från asylprocessen – som vi beskriver närmare i motionen En mänsklig och välkomnande flyktingpolitik (2018/19:V230) – till boendesituationen och etableringen i samhället, präglas av ett rättighetsperspektiv där den enskilda människans rättigheter står i centrum och där det svenska samhället står upp för att människor som lever och verkar här ska ha samma rättigheter och möjligheter. Den generella välfärden är central för att upprätthålla de rättigheter som det är vår skyldighet att värna. Det är också genom dessa två byggstenar vi skapar de snabbaste och mest effektiva möjligheterna för nyanlända människor att komma in i det svenska samhället.

Alliansen lämnade efter sina åtta år vid makten en välfärd urholkad av skattesänkningar efter sig. Som följd var Sverige dåligt rustat för att hantera att många människor sökte sig hit under hösten 2015. I efterhand kan vi konstatera att vi klarade av prövningen, mycket tack vara stora insatser från ideella krafter. Den utmaning vi nu står inför handlar om att ge de människor som sökt sig till Sverige undan krig och

förtryck goda möjligheter att starta sina nya liv här. Vi kommer att klara den också, men hur framgångsrika vi blir beror på de beslut som vi nu tar. Nyckeln till framgång för Sverige har aldrig varit lägre löner eller sämre villkor än i andra länder. Vår styrka har varit att investera i samhället och varandra – i utbildning, bostäder, hälsa och jämlikhet. Det är så Sverige utvecklas och växer. Det visar hela vår moderna historia. Tidigare generationer fick bättre utbildning och bättre jobb samtidigt som vi blev fler. Det var möjligt tack vare långsiktigt lönsamma satsningar. Det är en lärdom Sverige måste ta till sig även i dag.

I Vänsterpartiets Sverige har alla samma möjligheter att förverkliga sina drömmar och ambitioner. En stark välfärdsstat garanterar allas lika rätt till utbildning, till vård och trygghet, arbete och egen försörjning. I vårt Sverige är det inte din familj, släkt eller dina kontakter som avgör hur du lyckas i livet eller vad du ska göra med ditt liv. En aktiv omfördelningspolitik och ett robust välfärdsystem skapar jämlikhet och bryter beroendet av andras välvilja. Så skapas förutsättningarna för människor att leva fria och självständiga liv.

5.1 Bekämpa rasismen

Vänsterpartiet strävar mot ett samhälle där ditt kön, var du är född och dina föräldrars klassbakgrund inte styr dina möjligheter i livet. Regeringens migrationspolitik under hösten 2015 kom dessvärre att inspireras av en annan politisk vision.

En politik som säger att vissa grupper inte är välkomna här får konsekvenser. I första hand för dem som inte längre får rätt till skydd undan krig och förtryck men också för dem som har fått skydd. Så skapas skillnader i samhället, klassamhället upprätthålls och rasismen förstärks. När regeringsföreträdare och stora delar av borgerligheten säger att landet är fullt, att vi inte klarar av mer och står inför en stundande systemkollaps, utmålas de människor som söker sig hit som hot. När ledande företrädare för det dominerande regeringspartiet försvarar den restriktiva flyktingpolitiken med orden ”det här är en regering som är beredd att faktiskt se till att Sverige finns kvar” göder det rädsla och sår splittring. En sådan splittring drabbar alla som i någon mening ses som ”nya” i Sverige – även de som levt här i generationer. Konsekvenserna syns i brinnande asylboenden, hatbrott och en alltmer rå och rasistisk ton i samhällsdebatten. Asylsökande misstänkliggörs, mest tydligt blir det i debatten om ensamkommande barn och unga. Här bär regeringen ett stort ansvar.

Det har alltid funnits röster för att sluta sig mot omvärlden och stänga Sveriges gränser för människor som flyr för sina liv. Ser vi tillbaka i svensk historia är det de stunder där Sverige öppnat sina dörrar för människor på flykt undan Nazitysklands förintelsläger eller folkmorden på Balkan som vi känner stolthet över. Skammen vilar tungt över de gånger då Sverige i stället gjorde det svårt för förföljda att nå trygghet. Det har funnits en politisk dragkamp om hur Sverige skulle agera vid dessa tillfällen. Utfallet har varit livsavgörande för många. Och definierande för Sverige som samhälle.

Det blåser kalla och rasistiska vindar genom Sverige och Europa. Vänsterpartiet vill se ett annat Sverige och ett annat Europa. Vi vill att Sverige ska kunna gå ur dagens prövningar med stolthet och att vi i framtiden ska veta att vi gjorde allt som stod i vår makt för att ge skydd och trygghet åt dem som just nu kämpar för att fly undan krigets fasor. För Vänsterpartiet är det aldrig en fråga om vi ska ge skydd åt dem som behöver det. För oss är frågan hur vi skapar de bästa möjligheterna för människor att få skydd

undan krig, förtryck och förföljelser och att inkluderas i vårt samhälle. På den frågan svarar denna motion.

6 Mottagandeutredningen

S-MP-regeringen beslutade den 5 november 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att skapa ett sammanhållet system för mottagande och bosättning av asylsökande och nyanlända (dir. 2015:107). Vänsterpartiet ser ett stort behov av att reformera mottagandesystemet. Delar av de förslag som läggs fram kan bidra till ett mer effektivt mottagande, exempelvis den övergripande riktningen om ett mer långsiktigt tänkande kring boende i kommun och en kortare initial fas i statliga ankomstboenden.

Vänsterpartiets politik för mottagande, etablering och inkludering i samhället utgår från att de människor som sökt sig till Sverige undan krig och förtryck ska ges goda förutsättningar och möjligheter att komma in i samhället. Mottagandet ska baseras på ett starkt välfärdssystem och ett tydligt rättighetsperspektiv. Vi tror inte på en politik som domineras av sanktioner och indragna bidrag för dem som inte gör som staten vill. Vi tror att ett mottagande med insatser av hög kvalitet och tillgänglighet underlättar för människor att starta sina nya liv i Sverige.

Vänsterpartiet delar mottagandeutredningens bild av att ebo (eget boende) medför problem och stora belastningar i vissa delar av landet. Samtidigt menar vi att det kan vara en viktig möjlighet för asylsökande och nyanlända att komma in i samhället med hjälp av familj och släkt, om det hanteras rätt. Att asylsökande och nyanlända söker sig till ebo beror delvis på brister i de andra boendalternativ som erbjuds dem. Flera av de boenden som Migrationsverket upphandlat har hållit väldigt låg standard och drivits av oseriösa aktörer. De ligger också ofta avskärmat med långa avstånd till större samhällen. Diskussionen om ebo har också till stor del fokuserat på att pressa asylsökande och nyanlända att välja bort alternativet i stället för att försöka förstå varför många väljer det. Vänsterpartiet skulle vilja se ett annat grepp som tydligare fokuserar på att förbättra alternativen till ebo och utgår från en större förståelse för att många väljer ebo. Vänsterpartiet är därför mycket kritiskt till alla förslag om att dra in bistånd eller försämra förutsättningarna för dem som väljer att bo i ebo. Vi menar att det finns andra sätt att få asylsökande och nyanlända att välja de föredragna boendeformerna. Utredningen beskriver också på ett bra sätt hur en bra standard, trygghet och meningsfulla aktiviteter är de viktigaste medlen för att få asylsökande och nyanlända att bo där de anvisas. Vi ser också hur situationen för dem som bor i ebo försämrades när man drog in möjligheten att söka bostadsbidrag för denna grupp. Att göra ytterligare indragningar i ersättning skulle riskera att försämra situationen ytterligare och göra utsattheten ännu större.

Vänsterpartiet avvisar alla förslag på avresecenter. Vi menar att det finns en överhängande risk för att dessa center i praktiken blir en typ av förvar där personer hålls, utan att det finns skäl i enlighet med nuvarande lagstiftning om förvarstagande. Vi bedömer också att utredningen överskattar effektiviteten i dessa anläggningar och hur tiden för återvändande skulle kortas tack vare dem. Risker att människor bor i dessa center under en längre tid och under mycket bristfälliga förhållanden är överhängande. Liknande försök från Danmark har t.ex. lett till att barn nekas skolgång under lång tid och lever under dåliga förhållanden.

Vänsterpartiet välkomnar förslaget om att så tidigt som möjligt i asylprocessen påbörja etableringsinsatser och erbjuda meningsfulla aktiviteter i väntan på asylbeslut. Vi är övertygade om att det gör asylprocessen mer uthärdlig och förbereder den asylsökande på det som väntar efter asylbeslut på ett bättre sätt.

Vänsterpartiet avvisar alla förslag på att villkora ersättningar med deltagande. Vänsterpartiet tror att det avgörande för att få asylsökande och nyanlända att delta i etableringsinsatser och andra aktiviteter är att se till att dessa håller en hög kvalitet samt att skapa goda förutsättningar för att delta. Det handlar delvis om tillgänglighet, men också om att undanröja eventuella hinder. En fungerande och omfattande barnomsorg som gör det möjligt för föräldrar med små barn att delta i svenskundervisning är ett exempel på hur man kan skapa förutsättningar för asylsökande och nyanlända att delta. De asylsökandes välmående är också en viktig del av deras möjligheter att delta. Därför är hälsoundersökningar och eventuell bearbetning av trauman och liknande samt individuellt anpassade etableringsplaner utifrån dessa förutsättningar centrala. Vi saknar resonemang i utredningen om just den enskildes hälsa och hur detta påverkar möjligheten att delta samt hur verksamheten kan anpassas individuellt utifrån detta.

Vänsterpartiet menar till skillnad från utredningen att även ensamkommande barn bör tas emot i ankomstcenter. Dagens ordning med anvisning till en kommun inom två dygn riskerar att leda till rättsosäkra beslut eller att barnen tvingas omplaceras senare i processen. Den försvårar också möjligheterna att ta hänsyn till barnets eventuella anknytning till en viss del av landet. Vi menar dessutom att en ordning där ensamkommande placeras i ankomstcenter sannolikt skulle minska risken för att de avviker. Ett problem som varit stort de senaste åren och ofta har sin grund i bristande trygghet på boendena eller att de ensamkommande lovat saker till människor under flykten till Sverige. Vänsterpartiet menar vidare att ankomstcenter för ensamkommande barn behöver anpassas efter deras speciella behov. Det kan behöva vara mindre anläggningar än för vuxna och ha mer personal.

Vänsterpartiet avvisar förslaget om att dela upp asylsökande i olika kategorier utifrån hur snabbt asylprocessen väntas gå. Det finns en uppenbar risk för att en sådan uppdelning påverkar rättssäkerheten i asylprocessen och att de asylsökande blir på förhand blir bedömda utifrån den första indelningen. Denna risk ökar vid hög arbetsbelastning hos Migrationsverket. Idén om snabba förfaranden bygger på idén om säkra länder. I praktiken finns inga säkra länder, asylrätten är individuell och det kan finnas individuella skyddsbehov oavsett nationalitet (under 2018 har exempelvis 3 amerikanska medborgare fått asyl i Sverige). Däremot finns det länder som bedöms som helt osäkra. Därför är väntade snabba bifall den enda indelning vi kan ställa oss bakom. Det skulle i så fall handla om personer av viss nationalitet med väldigt hög bifallsprocent, exempelvis syrier eller eritreaner där huvudfrågan blir att utreda nationaliteten.

Vänsterpartiet är mycket kritiskt till att regeringen inte använt det den själv kallat för "andrum" för asylmottagandet till att förbättra kapaciteten i mottagandet så som utlovades när den tillfälliga lagen lades fram. När betänkandet från mottagandeutredningen ska beredas och omsättas till politiska förslag menar Vänsterpartiet att dessa förslag bör syfta till att öka kapaciteten i mottagandet och stärka beredskapen för den händelse att antalet människor som söker asyl i Sverige ökar på nytt. Regeringen bör återkomma med förslag på hur den grundläggande kapaciteten i asylmottagandet kan ökas och beredskapen för tillfälliga ytterligare påfrestningar stärkas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Feministisk migrationspolitik – feministiskt mottagande

Vänsterpartiet är ett feministiskt parti. Vi förespråkar en feministisk migrationspolitik och ett feministiskt mottagande av människor på flykt. Asyllagstiftningen och handläggningen av ansökningar bör reformeras så att de behandlar män och kvinnor lika och så att de bygger på större medvetenhet om de särskilda faror och problem som flickor och kvinnor möter under såväl flykten som asylprocessen, p.g.a. rådande könsmaktsordning. Våra reformer på det området beskriver vi i motionen En mänsklig och rättssäker flyktingpolitik (2018/19:297).

Mottagandet måste bli mer jämställt. Sverige är ett av världens mest jämställda länder men vi har mycket kvar att göra. Löneskillnader, mäns våld mot kvinnor, diskriminering och obetalt arbete i hemmet är fortfarande stora utmaningar för det svenska samhället. Jämställdhet kan aldrig tas för given, feministiska kamper måste tas varje dag och överallt. Det är så vi har nått dit vi är i dag och det är så vi bygger ett rättvisare och mer jämlikt Sverige. Barnomsorg, särbeskattning och föräldraförsäkring är några av de viktigaste byggstenarna i den svenska jämställdhetspolitiken. Att peka finger åt andra som man anser är mindre jämställda gör inte Sverige mer jämställt. Vi måste i stället se politikens roll i skapandet av patriarkala mönster och strukturer.

Vänsterpartiet tar patriarkala strukturer och bristande jämställdhet på allvar. När de används som slagträ i debatten för att misstänkliggöra flyktingar skadar det arbetet för jämställdheten och spär på rasistiska strömningar. Med en feministisk migrationspolitik kan vi säkerställa ett värdigt och inkluderande mottagande där alla människor har samma möjligheter att ta sig till Sverige och samma möjligheter att etablera sig i samhället. Det är så vi har byggt ett av världens mest jämställda länder och det är så vi fortsätter att bygga ett mer rättvist och jämlikt Sverige.

7.1 Jämställdhetsintegrera mottagandet

Sedan 2013 har utvecklingsprogrammet JiM (Jämställdhetsintegrering i myndigheter) bedrivits av Nationella sekretariatet för genusforskning, på uppdrag av regeringen. I januari 2018 tog Jämställdhetsmyndigheten över arbetet. Programmet syftar till att jämställdhetsintegrera arbetet i de 58 deltagande myndigheterna. Satsningen är planerad t.o.m. 2018. Två av de deltagande myndigheterna är Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Satsningen har visat på stora förbättringsbehov inom dessa myndigheter. Migrationsverket har konstaterat att den heterosexuelle mannen är normen i deras insatser. Akterna upprättas på männen när familjer kommer, männen får kreditkort och är kontaktpersoner. Arbetsförmedlingens analyser visar att kvinnor tar del av myndighetens etableringsuppdrag i lägre utsträckning än män.

Patriarkala strukturer i myndighetsutövande stärker patriarkala strukturer i samhället. Att dessa myndigheters verksamheter analyseras och granskas för att bli mer jämställda är viktiga steg mot ett mer jämställt mottagande. 2016 gav regeringen, efter påtryckningar från Vänsterpartiet, Migrationsverket i uppdrag att genomföra kompetenshöjande åtgärder för ökad genusmedvetenhet i asylprövningen. Enligt myndighetens egen redovisning finns nu små skillnader mellan hur män och kvinnor behandlas i asylprövningen. När programperioden för JiM tar slut vid årsskiftet bör nästa steg bli en översyn av hela mottagande- och etableringsprocessen. Genom att jämställdhetsintegrera hela mottagande- och etableringsprocessen kan vi säkerställa att

samtliga myndigheter och kommuners arbete gynnar jämställdheten, från Migrationsverket till sfi-utbildningen och polisen. Det kan också leda till större enhetlighet i processen. Regeringen bör ge Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att jämställdhetsintegrera hela mottagande- och etableringsprocessen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.2 Stärk kompetensen på asylboenden

Att jämställdhetsintegrera hela mottagningsprocessen är ett ambitiöst och tidskrävande arbete som syftar till långsiktig förändring. Flera åtgärder behöver genomföras snabbare än vad den processen tillåter. Bland annat måste de brister som identifierats inom Migrationsverket och Arbetsförmedlingen åtgärdas. Det krävs också en kunskaphöjning och förstärkt kompetens inom mottagandesystemet när det gäller både jämställdhets- och hbtq-frågor. Detta är extra viktigt för personal på asylboenden, där asylsökande spenderar en stor del av sin tid. Samtliga boende måste kunna känna sig trygga. Personalen ska kunna förebygga och hantera olika former av otrygghet och hantera diskriminering, kränkningar och trakasserier. Regeringen bör återkomma med förslag på hur kompetensen kring jämställdhets- och hbtq-frågor ska säkerställas på asylboenden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.3 Ge anhöriginvandrare rätt till introduktion

En starkt bidragande orsak till att Sverige är ett relativt jämställt land är att politiken ofta tar sikte på individen framför familjen. Särbeskattning är ett tydligt exempel på detta. Föräldraförsäkringen är ett annat exempel där politiken ännu inte nått hela vägen fram, vilket får tydliga konsekvenser. Detta perspektiv behöver bli tydligare i mottagandet av nyanlända, exempelvis i att reglerna för samhällsorientering och etableringsinsatser inte fullt ut omfattar personer som fått uppehållstillstånd genom anknytning.

När etableringslagen förändrades 2017 genom proposition 2016/17:175 Ett nytt regelverk för nyanlända invandras etablering i arbets- och samhällslivet valde riksdagen att bara delvis åtgärda dessa brister. Därför omfattas de som har uppehållstillstånd p.g.a. anknytning till svenska medborgare eller p.g.a. anknytning till personer som kommunplacerades för sex år sedan eller tidigare inte av det nya regelverket för etableringsinsatser. Denna begränsning baseras på antaganden om att personer som invandrar p.g.a. anknytning till en person som varit här länge nog får det stöd den behöver från anknytningspersonen. Det är ett problematiskt antagande som inte tar hänsyn till att det stödet kan variera. Det riskerar också att stärka en eventuell beroendesituation mellan den nyanlände och anknytningspersonen. Det är vanligtvis kvinnor som invandrar p.g.a. anknytning till män. Att neka dessa kvinnor en individuell rätt till etableringsinsatser skulle innebära att försämra förutsättningarna för en mer jämställd etablering på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet anser att regelverket för etableringsinsatser bör omfatta alla som invandrar p.g.a. anknytning.

8 Ett samhälle fritt från diskriminering

Diskriminering är ett stort strukturellt problem som hindrar människor från att bli delaktiga i samhället fullt ut. För att komma till rätta med diskrimineringen krävs ett systematiskt och långsiktigt arbete. Det måste vara kostsamt att diskriminera, men även förebyggande åtgärder och insatser för att beivra diskriminering behövs.

Det kanske mest effektiva sättet att mäta diskriminering är att göra s.k. korrespondenstest, dvs. att skicka i väg två identiska jobbansökningar där bara namnet skiljer sig åt. Resultatet av sådana tester i Sverige är skrämmande. Sammantaget har en person med ett svenskklingande namn över 50 procent större chans att bli kallad på intervju än en person med mellanöstern- eller nordafrikanskklingande namn. I en del studier är skillnaden 100 procent.

En avhandling från Lunds Universitet, publicerad 2017, visar hur arbetssökande också bedöms olika vid anställningsintervjuer beroende på bakgrund. Studien visar att de som har utländsk bakgrund i större utsträckning får frågor om hur de kommer att passa in i arbetsgruppen, medan personer med ”svensk” bakgrund får frågor om sin kompetens och sina färdigheter. Avhandlingen visar också att dessa effekter kan minskas genom mer systematiserade och strukturerade rekryteringsprocesser som fokuserar på kunskaper och kompetenser.

Diskrimineringen är som störst i yrken med låga kvalifikationskrav, alltså de yrken som för många nyanlända är första steget in på arbetsmarknaden. Diskriminering är djupt orättvist. Dessutom är det ineffektivt. Diskriminering leder till att matchningen försämras genom att arbetsgivare ratar arbetssökande p.g.a. egenskaper som är helt irrelevanta för det arbete som ska utföras. Diskriminering sker inte bara i arbetslivet, utan i hela samhället och är en konsekvens av fördomar och rasism. För att komma åt diskrimineringens rötter måste man göra upp med fördomar och bekämpa rasismen.

8.1 Kriskommission mot diskriminering

Högerpartiernas recept på nyanländas etablering på arbetsmarknaden och inkludering i samhället handlar om att sänka lönerna och rikta udden mot dem som sökt sig till Sverige. De bärande idéerna är att de nyanlända endast kan få enklare arbeten med låg ersättning och att de själva måste anstränga sig mer för att komma in i samhället. Majoritetsbefolkningen har inget ansvar och den diskriminering som nyanlända utsätts för har ingen plats i denna världsbild. Därför har den allmänna debatten dominerats av resonemang om s.k. enkla jobb, dvs. tunga arbeten med låg produktivitet och låg lönenivå.

Vänsterpartiet menar att denna debatt leder till fel lösningar på felformulerade problem. Sverige behöver fler jobb och förbättrad produktivitet inom olika sektorer, inte fler låglönejobb. Och det behövs ett stopp för diskriminering. Vänsterpartiet vill ta kraftfulla tag mot diskrimineringen i samhället. Diskrimineringsfrågor är komplexa. Det är ofta svårt att bevisa att diskriminering förekommit och svårt att motverka den. Därför vill Vänsterpartiet tillsätta en kriskommission mot diskriminering som kan arbeta för en samlad lösning på försörjningsbehov och mot strukturell diskriminering. En sådan kommission bör ta till vara den omfattande akademiska kunskapen om diskrimineringsfrågor och arbetsmiljöfrågor och lämna förslag på en konkret och framsynt politik för att säkra de långsiktiga försörjningsbehoven på arbetsmarknaden med särskild fokus på de sektorer som är ett direkt offentligt ansvar. Regeringen bör

tillsätta en kriskommission mot diskriminering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.2 Obligatoriska kravprofiler vid rekrytering

För att skapa likvärdiga möjligheter till arbetsmarknadsinträde för nyanlända och övriga personer med utländsk bakgrund måste riskerna för diskriminering minimeras i rekryteringsprocesserna. Ett sätt att minska riskerna att godtyckligt utestänga arbetssökande med utländsk bakgrund är att i befattningsbeskrivningar och annonser tydligt formulera de krav som ställs, de meriter som är nödvändiga och tillräckliga samt de urvalsprinciper som kommer att användas genom rekryteringsprocessen. Offentliga myndigheter och företag har ett särskilt ansvar för att motverka diskriminering och föregå med gott exempel. Regeringen bör återkomma med förslag på hur obligatoriska kravprofiler vid offentliga anställningar bör utformas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att positiv särbehandling p.g.a. etnicitet ska vara möjlig inom arbetslivet under specifika former. Arbetsgivare bör aktivt kunna söka upp nya medarbetare i en underrepresenterad grupp för anställning genom att särskilt efterfråga personer med utländsk bakgrund. Utöver detta bör aktivt främjande åtgärder införas i lagen. Exempelvis bör det vara obligatoriskt för arbetsgivare att upprätta handlingsplaner för etnisk mångfald i fråga om rekrytering.

8.3 Flerspråkighet och tvärkulturell kompetens merit vid anställning

I dagens debatt reduceras de som kommer till Sverige ofta till flyktingar. Deras kompetenser och kunskaper osynliggörs därmed. Samtidigt ställer en ökad internationalisering högre krav på tvärkulturell kompetens inom arbetslivet. Den som talar ytterligare språk utöver majoritetsspråket har stora fördelar av det i sitt arbete och det blir allt viktigare för företag och myndigheter att ha flerspråkiga anställda. Styrkt tvärkulturell kompetens och flerspråkighet bör räknas som merit vid alla offentliga anställningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.4 Skärp straffen för diskriminering

Diskriminering är svårt att komma åt eftersom den kan vara svårt att upptäcka och svårt att bevisa. I de fall som leder till fällande dom är straffen ofta låga och en arbetsgivare kan tycka att kostnaden är värd att betala för att inte anställa en viss person. Samtidigt får diskriminering stora och svåra konsekvenser för den som drabbas. Synen på diskriminering som brott behöver uppgraderas. Det gäller inte bara i arbetslivet. Diskriminering måste bekämpas i alla delar av samhället. Regeringen bör återkomma med förslag på höjda skadestånd i diskrimineringsmål och att arbetssökande som diskrimineras får rätt till skadestånd. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 God hälsa för asylsökande

Landstingen ska enligt lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. erbjuda asylsökande en hälsoundersökning, om det inte är uppenbart obehövt.

Undersökningarna är viktiga för att kunna upptäcka bl.a. skador från tortyr och trauman under flykten. Konsekvenserna av att inte behandla trauman är svåra. Posttraumatisk stress leder ofta till att koncentrations- och minnesförmågan försämras efter nätter med mardrömmar och oförmåga att vila, av påträngande minnesbilder och en ständig vaksamhet som skapar kronisk smärta.

Trots att antalet hälsoundersökningar ökade kraftigt fick inte ens hälften av de asylsökande en undersökning 2014. Frågor om psykisk hälsa saknades också ofta i undersökningarna. Därför inledde SKL hösten 2015 en satsning på att stärka arbetet med att möta ohälsa hos asylsökande och nyanlända. Mellan 2015 och 2016 ökade antalet hälsoundersökningar med 29 procent. Efter att antalet asylsökande i Sverige har minskat anser de flesta landsting och regioner vid årsskiftet 2016/17 att de kan möta behovet av hälsoundersökningar hos nyanlända. SKL bedömer också att kvaliteten på hälsoundersökningarna har förbättrats, däribland förmågan att identifiera psykisk ohälsa. Vänsterpartiet har länge lyft frågan om att vården måste kunna behöva av hälsoundersökningar hos nyanlända på ett mer tillfredsställande sätt. Det är därför mycket välkommet att se den utveckling som SKL beskriver.

9.1 Förbättra primärvården för tortyr- och krigstraumatiserade

Många av dem som flyr undan krig och förföljelser bär på svåra minnen. Dessa trauman påverkar inte bara dem som själva bär på minnet av upplevelsorna, utan även deras omgivning. Inte minst barn riskerar att drabbas av s.k. sekundärtraumatisering. Röda Korsets skrift Med fokus på barnen – Årspresentation och aktuell debatt om migranthälsa 2012 konstaterar att ”många undersökningar visar att första generationens barn i alltför stor utsträckning blir bärare av sina föräldrars trauma”.

Det finns även brister i kompetens kring tortyr- och krigsskador bland dem som möter drabbade i primärvård, på mödravårdscentraler (MVC) och barnavårdscentraler (BVC) varför tillstånden ibland upptäcks först efter många år i Sverige. Det är avgörande att traumaproblematik upptäcks tidigt. För att nå dit krävs en satsning på kompetenshöjning inom vården och myndigheterna så att rätt behandling kan sättas in så tidigt som möjligt. Kompetensen kring dessa frågor behöver bli rikstäckande. Regeringen bör se över hur man kan fördjupa och bredda kompetensen kring tortyr- och krigstraumatiserade i alla landets kommuner och landsting. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9.2 Utbilda fler traumaspecialister

I och med att det har kommit många människor till Sverige på flykt undan krig och förtryck under de senaste åren är behoven av specialister på traumabehandling stora. Samtidigt vet vi att många som behöver behandling inte söker vård. Tillgången till traumabehandling ser dessutom olika ut i olika delar av landet. Sammantaget behövs fler specialister inom traumabehandling och kompetensen behöver spridas bättre i landet. Regeringen bör utreda möjligheten säkerställa att fler traumaspecialister utbildas

samt att kompetensen finns i hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9.3 Stärk kompetensen inom elevhälsan

För de barn som kommer till Sverige på flykt från krig och förtryck är skolan en mycket viktig plats för att rota sig och kunna skapa en fungerande vardag. Skolan har också en central roll för dessa barns välbefinnande och hälsotillstånd. I skolan synliggörs elevernas välbefinnande och tecken på oro och stress blir påtagliga. Genom fungerande elevhälsa kan trauman, och andra bristande hälsotillstånd uppmärksammas och behandlas på ett tidigt stadium.

Barnombudsmannen har släppt flera rapporter om situationen för barn på flykt. Under 2015 träffade de över 450 ensamkommande barn mellan 9 och 18 år och under 2016 höll de samtal med ytterligare 145 barn, både ensamkommande och barn som kommit hit tillsammans med sina familjer. De har också genomfört en enkätstudie med 1 000 skolsköterskor.

Utifrån studien konstaterar BO att det vanligaste hälsoproblemet hos nyanlända barn är psykisk ohälsa. Problemen som nyanlända barn har är av allvarlig karaktär och kan vara exempelvis posttraumatiska stressyndrom, trauma, depressioner och självskadebeteenden. Rapporten visar också att barns tillstånd riskerar att förvärras under asylprocessen i Sverige. Utifrån barnens berättelser är det tydligt att alla inte fått tillgång till hälso- och sjukvård. Fyra av tio skolsköterskor bedömer att endast ett fåtal eller inga av de nyanlända barnen har genomgått en hälsoundersökning innan de träffar elevhälsan.

Hur barnen tas emot och i vilken grad hälsoundersökningar genomförs skiljer sig mellan olika delar av landet. Enligt en enkät till skolhälsovården menar 54 procent av skolsköterskorna att psykisk ohälsa är ett av de största hälsoproblemen vid ankomst. I Skolinspektionens tillsyn 2017 får elevhälsan skarp kritik. Mer än var tredje grundskola och varannan gymnasieskola får anmärkningar om brister i elevhälsan när det gäller att möta elever som mår dåligt. Ofta saknas en fast psykolog och det är bara vid akuta situationer som en skolpsykolog tas in utifrån. Regeringen bör utreda möjligheterna att stärka elevhälsan och skärpa riktlinjerna för hur hälsoundersökningar av nyanlända barn ska gå till. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9.4 Möjliggör för etableringsplaner utifrån hälsotillstånd

Röda Korset har i samarbete med Arbetsförmedlingen, länsstyrelsen i Skåne, ett antal kommuner och civilsamhället under flera år drivit projektet Premo – Integrerad preventionsmodell för psykosocialt stöd. I Uppsala finns ett likande projekt under namnet Inspira. Satsningarna går ut på att tidigt kartlägga nyanländas hälsotillstånd och prestationsförmåga för att anpassa etableringsplaner utifrån dessa faktorer.

Etableringsplanerna kan inom projekten också innehålla både traumabehandling och föreningslivsaktiviteter om det anses nödvändigt för att förbättra möjligheterna till etablering för den nyanlända. Beroende på vilka upplevelser en person som flytt till Sverige har varit med om kan hen ha behov av olika insatser. För vissa krävs regelbunden och omfattande traumabehandling för att klara av vardagen. För andra handlar det om att kunna få ett socialt sammanhang. Ofta kan de kombineras med andra

etableringsinsatser. Det krävs en mer flexibel syn på vad som kan ingå i en etableringsplan. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur projekten Premo och Inspira kan fungera som modeller för hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9.5 Utöka användning av IOP inom traumabehandling

Röda Korset har bedrivit behandlingscenter för traumabehandling sedan 1980-talet och behandlar i dag ca 1 500 personer per år. Enligt deras erfarenheter fungerar arbetet som bäst när de har ett nära samarbete med kommunerna och landstingen. Allra bäst fungerar det där de har ett s.k. idéburet offentligt partnerskap (IOP). Trots det är samarbetsformen okänd hos vissa kommuner och landsting som tror att de måste upphandla samarbetet med Röda Korset enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). I andra fall väljer de medvetet bort IOP som arbetsform. Regeringen bör återkomma med förslag på hur samarbetsformen IOP kan förstärkas och spridas som föredöme till kommuner och landsting. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Värdig och meningsfull sysselsättning under asyltiden

Tiden mellan att asylansökan lämnas in och den sökande får besked har under flera år ökat som konsekvens av att många människor kom till Sverige under 2015. Under 2018 är handläggningstiderna fortsatt långa, omkring 14 månader, men väntas sjunka kraftigt kommande år. För många asylsökande innebär väntan på beslut isolering och passivitet vilket i sig försämrar förutsättningarna inför det fortsatta livet i Sverige. Vänsterpartiet vill se flera insatser för att asylsökande snabbare ska kunna ägna sig åt meningsfulla aktiviteter. Dels för att sysselsättning förbättrar hälsotillståndet, vilket också påverkar situationen och stämningen på boendena, men också för att ta till vara tiden och se till att människor snabbare kommer in i samhället, ut i arbetslivet och lär sig språket.

Vänsterpartiet har länge argumenterat kraftfullt för att inkluderingsarbetet måste inledas dag ett, direkt efter ankomsten till Sverige. Kommunerna har ansvar för att skapa en meningsfull tillvaro för alla invånare. Detta gäller även de asylsökande som finns i eget boende. Tillsammans med S-MP-regeringen har Vänsterpartiet genomfört flera satsningar som möjliggör en meningsfull sysselsättning under asyltiden. Från och med 2017 fick länsstyrelserna i uppdrag att samordna och organisera tidiga insatser för asylsökande. Stödet till kommuner avseende beredskap för mottagande samt verksamhet med flyktingguider och familjekontakter har utvidgats till att utöver nyanlända också i viss mån omfatta asylsökande och Arbetsförmedlingen har genomfört en satsning på kompetenskartläggning. Satsningar har också gjorts på ideella organisationer – både på nationell och på lokal nivå – för att möjliggöra ytterligare insatser för språkträning vid asylboenden, ökad sysselsättning och inkludering i lokalsamhället. Föreningslivet har en viktig roll att spela i att erbjuda meningsfulla aktiviteter på asylboendena. Avstånden mellan asylboenden och närmaste större samhälle med ett fungerande föreningsliv är i många fall långa. Alla dessa satsningar är

mycket välkomna, men Vänsterpartiet anser att mer kan göras och att flera stora utmaningar kvarstår.

10.1 Stärk rätten att arbeta under asyltiden

Enligt en bestämmelse i utlänningsförordningen (4 kap. 3 a § Utf) har Migrationsverket möjlighet att bevilja asylsökande undantag från kravet på arbetstillstånd. Denna bestämmelse har tillkommit för att ge asylsökande möjlighet till meningsfull sysselsättning under väntetiden i Sverige. Denna rättighet har efter krav från Vänsterpartiet utvidgats för personer som har fått ett avvisningsbeslut som inte kunnat verkställas p.g.a. omständigheter i deras hemländer. Trots det lever endast omkring 30 procent av de asylsökande upp till förutsättningarna för att få ett sådant undantag. Vänsterpartiet menar att Migrationsverket i betydligt högre utsträckning än i dag bör använda sig av denna möjlighet att bevilja asylsökande undantag från kravet på arbetstillstånd. Enligt vår mening bör Migrationsverket vara skyldigt att informera den asylsökande om denna möjlighet redan när ansökan om uppehållstillstånd inlämnas. Regeringen bör i Migrationsverkets regleringsbrev ge myndigheten i uppdrag att informera om möjligheterna till undantag från krav på arbetstillstånd i samband med att ansökan om uppehållstillstånd inlämnas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I och med reglerna för utomeuropeisk arbetskraftsinvandring som trädde i kraft i december 2008 har möjligheten att arbeta under asyltiden begränsats. Asylsökande som saknar identitetshandlingar eller som inte medverkar till att klargöra sin identitet ska inte längre undantas från kravet på arbetstillstånd. Orsaken sägs vara att den ordning som gäller i dag innebär en stor arbetsbörda för Migrationsverket som man härigenom avser underlätta. Vänsterpartiet är kritiskt till detta och menar tvärtom att möjligheterna att arbeta under asyltiden måste stärkas jämfört med i dag. Rätten att arbeta ska vara regel snarare än undantag. Detta är viktigt inte minst för att stärka asylsökandes möjligheter på arbetsmarknaden och underlätta deras fortsatta liv i Sverige. Regeringen bör återkomma med förslag om att utvidga rätten till arbete så att den omfattar samtliga asylsökande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att stärka asylsökandes möjligheter att arbeta under asyltiden bör de få tillträde till Arbetsförmedlingens tjänster. I dagsläget kan de inte skriva in sig som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen och få samma stöd som andra som söker jobb. Eftersom asylsökande dessutom ofta saknar nätverk och tillräcklig kännedom om arbetsmarknaden i Sverige hamnar de i ett svårt läge på arbetsmarknaden. Med bristande kunskap om och erfarenheter från arbetsmarknaden finns en risk att bli utnyttjad av oseriösa arbetsgivare. Asylsökande befinner sig också ofta i sårbara situationer, inte minst ekonomiskt. För att fler ska kunna komma i arbete och för att undvika utnyttjande av asylsökande måste det finnas möjlighet för asylsökande att få stöd från Arbetsförmedlingen. Regeringen bör återkomma med förslag om hur asylsökande kan få tillgång till Arbetsförmedlingens tjänster. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att kunna betala skatt när man arbetar krävs ett samordningsnummer från Skatteverket. Det får man när man kan visa upp ett anställningskontrakt. Problemet är att det också ofta krävs ett samordningsnummer för att få ett anställningskontrakt. Detta skapar ett moment 22. Vänsterpartiet anser att detta problem borde kunna åtgärdas och

föreslår en översyn av möjligheterna att ge asylsökande ett samordningsnummer vid inlämnad asylansökan.

Skatteverket har på uppdrag av S-MP-regeringen utrett frågan om att ge alla asylsökande samordningsnummer. Utredningen menar att om alla asylsökande får samordningsnummer skulle det underlätta deras förutsättningar att komma i arbete, kontakten mellan myndigheter när det gäller t.ex. placering i kommuner och vid vård och utbildning. För de asylsökande ökar patientsäkerheten och möjligheterna att få adekvat utbildning och omsorg. Utredningen lämnar därför förslag om att alla asylsökande bör få samordningsnummer.

Vid fortsatt beredning av Skatteverkets förslag har ytterligare frågor kring kraven på sekretess uppkommit. Vänsterpartiet menar att dessa frågor behöver utredas närmare för att komma vidare med förslaget. Regeringen bör utreda möjligheterna att ge alla asylsökande samordningsnummer med utgångspunkt i Skatteverkets utredning och de frågor om sekretess som kvarstår. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10.2 Stärk möjligheterna för högskolestudier

I dag hindras asylsökande från att studera på högskola eller universitet medan de väntar på beslut om uppehållstillstånd, eftersom de omfattas av kravet på studieavgifter som gäller för utländska studenter. Vissa svenska lärosäten har gjort det möjligt att söka stipendier för att finansiera avgifterna. Vänsterpartiet anser att högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån. Vår generella utgångspunkt är att studieavgifterna bör tas bort. Det skulle också underlätta för asylsökande att snabbare kunna påbörja högskolestudier i Sverige.

10.3 Svenska från dag ett

Språket är en nyckel för att komma in i samhället. De utrikesfödda som trots många år i Sverige inte pratar tillräckligt bra svenska har svårt att få ett arbete. Samtidigt går många asylsökande sysslösa under asyltiden. Att se till att de får möjlighet att lära sig svenska är en smart investering på flera sätt. Det är därför välkommet att regeringen efter överenskommelser med Vänsterpartiet gett studieförbunden och folkhögskolorna rätt att bedriva svenskundervisning för asylsökande. Vänsterpartiet skulle också vilja se att asylsökande fick möjlighet att läsa svenska för invandrare, sfi. Under rubriken 11.3 Reformera sfi beskriver vi några möjliga steg på vägen dit. Även om en del av de asylsökande inte kommer att stanna kvar i Sverige leder en ökad kunskap om språket till en närmare koppling till Sverige och en bättre bild av vårt land som bara kan gynna oss.

11 Allas rätt till utbildning

En god utbildning är en central förutsättning för att få arbete, men också grunden för att komma in i samhället, tillägna sig nya kunskaper samt få sina rättigheter tillgodosedda och aktivt kunna delta i det demokratiska samtalet. Vänsterpartiet tror på en politik som möjliggör för människor att skaffa sig relevant utbildning inom det område de själva

önskar. Det är genom kunskap och kompetens vi bygger en fungerande och stark arbetsmarknad, inte genom låga löner och osäkra villkor.

Kommunernas kostnader inom utbildningsområdet har ökat de senaste åren. Det gäller framför allt kostnader för skolgång för de nyanlända, studiehandledning på modersmål, modersmålsundervisning, sfi samt svenska som andra språk. De 10 miljarder kronor i ökade statsbidrag till kommunsektorn som Vänsterpartiet drivit fram är ett viktigt bidrag för en förbättrad skola.

Det finns grundläggande problem med den svenska skolan i dag som hindrar en rättvis och jämlik skolgång för alla elever. Den svenska skolan dras isär och elever med olika bakgrund samlas på olika skolor. Gruppen elever som det går dåligt för blir allt större och klyftorna i skolan växer.

För att komma åt dessa problem krävs en ny modell för fördelningen av resurser till skolan som anpassas efter skolornas och elevernas behov. Därför vill Vänsterpartiet förstatliga skolan. Vänsterpartiet vill avskaffa det fria skolvalet i grundskolan och ta bort möjligheten att driva skolor som företag med vinstintresse. Det fria skolvalet är starkt bidragande till att öka segregationen i samhället. Eleverna ska kunna lita på att den skola som ligger närmast hemmet har goda förutsättningar att ge eleverna den kunskap de har rätt till. Vänsterpartiets skolpolitik utvecklas i motionen För en likvärdig skola (2016/17:1988).

11.1 Öka andelen asylsökande och nyanlända i förskolan

Rätten till förskola är begränsad för barn till arbetslösa föräldrar. Detta gäller även asylsökande och nyanlända barn. Från höstterminen det året ett barn fyller tre år har det rätt till allmän förskola som omfattar 15 timmar per vecka, kostnadsfritt. Det gäller alla barn. I praktiken gör flera kommuner undantag från dessa regler och erbjuder förskola i större utsträckning. Förskolan är en viktig plats för barns lärande och utveckling. Tidiga utbildningsinsatser är kostnadseffektiva och ju yngre barnen är när insatserna sätts in desto större kompensatorisk effekt har de. Därför är det viktigt att asylsökande och nyanlända barn tidigt får tillgång till förskola.

En förskoleplats ger också möjligheter för föräldrarna att söka arbete, studieplats eller annan sysselsättning. Kvinnor tenderar att ta ett större ansvar än män för barnen i en familj. En förskoleplats kan därmed betyda mycket för jämställdheten. Den rätt till förskola från 3 års ålder som asylsökande och nyanlända barn har i dag utnyttjas dock inte fullt ut. Enligt vissa kommuner går endast cirka hälften av de asylsökande barnen i förskoleåldern i förskola. Orsakerna till detta behöver klarläggas tydligare för att kunna åtgärdas. Vänsterpartiet har drivit denna fråga i budgetförhandlingarna med regeringen. Regeringen har därför givit Skolverket i uppdrag att kartlägga deltagandet i förskolan i olika grupper i befolkningen och särskilt belysa gruppen nyanlända. Skolverket ska också analysera orsaken till lägre deltagande i vissa grupper samt föreslå åtgärder för att öka deltagandet. Uppdraget ska redovisas den 21 december 2018.

Dessutom har regeringen kommit överens med SKL om en satsning på öppen förskola kombinerad med språkinsatser. Överenskommelsen innebär att SKL ska kartlägga hur kommuner redan i dag bedriver öppen förskola enligt syftet i satsningen samt identifiera kommuners behov och förutsättningar att driva sådan verksamhet. SKL ska också kartlägga och sprida exempel på hur kommuner kan samordna öppen förskola och vara ett stöd i språkinläring samt stöd till etablering i arbets- och samhällslivet samt sprida information om det statsbidrag som finns att söka för kommuner.

11.2 Grund- och gymnasieskolan

Flera studier och undersökningar pekar på att en förenklad bild av asylsökande och nyanlända barns kunskaper och språkfärdigheter dominerar den svenska skolans syn på gruppen. Detta påverkar givetvis deras förutsättningar att lyckas med skolgången och tillägna sig de kunskaper de behöver. Skolan lyfts också ofta fram i forskningen som en viktig plats för nyanlända barn och ungdomars utveckling. Skolan är viktig för att den skapar struktur i vardagen och ger barn och unga möjlighet att skapa sociala nätverk samt möjlighet att lära sig det svenska språket. En lång väntan på en skolplats riskerar därför att påverka asylsökande barns välmående.

Samtidigt är asylsökande och nyanlända barn och deras skolgångsområden som inte har beforskats i tillräcklig utsträckning och situationen varierar mellan olika delar av landet. En av bristerna i den svenska undervisningen av nyanlända är att många nya elever upplever svårigheter med att bli inkluderade och att de står och stampar eller i värsta fall riskerar att gå baklänges på vägen från grundskola till gymnasiet språkinträdning. Ett av problemen med skolans syn på de nyanlända är att man i alltför hög grad fokuserar på vad eleverna saknar, snarare än vad de har med sig. Skolan måste bli bättre på att ta vara på deras längtan att lära sig och vara mer flexibel. I Fortes rapport Nyanlända barn och den svenska mottagningsstrukturen beskrivs problemet så här: ”Nyanlända elever blir en grupp som framställs utifrån brister och svårigheter i skolan och de som klarar sig bra lyfts fram som individuella undantag.”

Förberedelseklasserna utgör också ett problem enligt flera forskare, dels p.g.a. den fysiska avskildheten i det större skolsammanhanget och dels för att många blir kvar för länge i förberedelseklassen innan de får gå över till ordinarie undervisningsformer. Det verkar som att placeringar i förberedelseklass baseras på organisatoriska behov snarare än elevernas. Ett annat problem är synen på språket och att det är den enskilda läraren som får bestämma på vilket språk elever ska redovisa sina kunskaper. Att inte få möjlighet att tänka, skriva och läsa på sitt starkaste språk kan begränsa inläringen avsevärt. Det är viktigt att nyanlända lär sig svenska, men den starka fokuseringen på det svenska språket riskerar att hämma det övriga lärandet. Regeringen bör utreda möjligheten att utöka rätten att få undervisning på sitt eget språk. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Barns rätt till utbildning är en grundläggande rättighet. Den är fastställd i flera konventioner om mänskliga rättigheter. När barn under lång tid inte går i skolan utgör det därför ett stort problem, oavsett vad det beror på. I dagsläget tas asylsökande barns skolfrånvaro inte på samma allvar som andra barns frånvaro, eftersom de asylsökande barnen inte har skolplikt. För att stärka barnens rätt till utbildning behöver skolplikten utökas. Regeringen bör utreda möjligheterna att införa skolplikt för asylsökande barn för att säkerställa deras rätt till utbildning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Avsaknad av gymnasiekompetens utgör i dag ett stort hinder för möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden. Den aktuella gruppen har många år framför sig i arbetslivet och att låsa in dem i dåligt betalda jobb med osäkra anställningar vore skadligt både för dem och för samhället i stort. Vänsterpartiet är övertygat om att vi måste höja utbildningsnivån hos dem som saknar tillräckliga kunskaper för de jobb som finns på arbetsmarknaden, snarare än att skapa jobb med lägre kvalifikationer. De stora problemen i dag handlar om att utbildningssystemet inte är anpassat för dem som sökt asyl i Sverige. För att kvalificera sig för ett nationellt gymnasieprogram behöver en nyanländ eller asylsökande först gå igenom ett introduktionsprogram. Eleverna på

introduktionsprogrammen är i många fall separerade från dem som läser de nationella programmen och många av eleverna som läser dem upplever att de står och stampar utan att komma vidare. En möjlighet att kunna läsa enstaka kurser på ett nationellt program i väntan på att helt kvalificera sig för programmen skulle kunna vara ett sätt att mer effektivt förkorta studietiden, förbättra inkluderingen och stärka känslan av utveckling och framsteg hos eleverna. Regeringen bör utreda möjligheten att göra det möjligt att läsa enstaka kurser på nationella program innan avslutat introduktionsprogram. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

SKL har föreslagit en ny utbildningsform för gruppen 18–29 år med en utbildningsbakgrund kortare än gymnasium. Förslaget innebär att de ska erbjudas en utbildning på längst sex år som ska innehålla olika yrkesprogram som matchar regional efterfrågan på arbetskraft samt vara en del av de insatser som Arbetsförmedlingen erbjuder alla nyanlända. Under utbildningen får deltagarna behålla sin etableringsersättning i stället för att tvingas ta studielån, vilket visat sig avskräcka från de utbildningsformer som finns i nuvarande system. Studieplanerna inom utbildningsformen är individuella utifrån utbildningsnivå, språkkunskaper och tidigare arbetslivserfarenhet och utbildningen bör bekostas av staten. En kommun eller flera kommuner i samverkan föreslås vara huvudman, då de har kunskap av att bedriva utbildningsverksamhet. Vänsterpartiet står bakom SKL:s förslag och menar att det kan möta behov som dagens gymnasieskola och vuxenutbildning inte kan fylla. Vi anser dock att en sådan utbildningsform måste ge gymnasiekompetens och att den ska fungera som ett komplement till gymnasiestudier och inte en ersättning. Regeringen bör undersöka möjligheten att införa en ny utbildningsform enligt SKL:s förslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11.3 Reformera sfi

Svenska för invandrare (sfi) är en kvalificerad språkutbildning inom den kommunala vuxenutbildningen. Sfi syftar till att ge vuxna personer med annat modersmål än svenska grundläggande kunskaper i svenska språket samt möjligheten att lära sig och utveckla ett funktionellt andraspråk. Sfi ska också ge språkliga redskap för kommunikation och ett aktivt deltagande i vardags-, samhälls- och arbetsliv.

Det finns många brister med dagens sfi och utbildningen kritiserats ofta. Samtidigt finns många exempel på välfungerande verksamhet runt om i landet och hur sfi spelat en avgörande roll för att inkludera människor i samhället. I grunden bottnar kritiken i att sfi-utbildningen har en svår uppgift att genomföra samt att området inte har varit tillräckligt prioriterat eller finansierat. Lärarbehörigheten är låg bland sfi-lärare. Det behövs en generell kompetenshöjning och fler lärare.

I debatten om sfi tydliggörs bl.a. synen på migration, bildning, kunskap, språk och arbete. Vänsterpartiet ser bildning, språk och kunskap som verktyg för att kunna leva ett fungerande liv, för att kunna få sina rättigheter tillgodosedda, för att kunna tillägna sig nya kunskaper, för att kunna arbeta och ta sig fram i livet samt för att aktivt kunna delta i det demokratiska samtalet. Vi vill att dessa ambitioner ska vägleda svenskundervisningen för människor som lever i Sverige oavsett om de är födda här eller har migrerat hit. På samma sätt som den svenska skolan har ett kompensatoriskt uppdrag ska sfi fungera kompensatoriskt och utjämna skillnader mellan olika grupper i samhället. Det är också de målen som ska vägleda undervisningen, enligt gällande lagar

och förordningar. Tyvärr finns flera tecken på att det inte alltid fungerar så i praktiken. Det är inte ovanligt att kommunala mål – ofta sysselsättningspolitiska och för kommunerna högre prioriterade mål – eller målsättningar i de individuella etableringsplanerna styr verksamheten inom sfi.

Som en följd av att många människor sökte asyl i Sverige 2014 och 2015 har debatten om etablering av nyanlända hamnat högt upp på den politiska dagordningen. Diskussionen har kommit att fokusera på hur snabbt människor kommer i arbete, framför vilka typer av arbeten som behövs på dagens arbetsmarknad och hur ett fungerande arbetsliv kan säkerställas för dem som sökt skydd i Sverige undan krig och förtryck. I en debatt som domineras av förslag på sänkta löner och enkla jobb finns lite utrymme för en syn på sfi som har högre ambitioner än att nyanlända ska lära sig språket endast för att kunna arbeta. Vänsterpartiet menar att målsättningarna med sfi – att de studerande ska lära sig ett språk som möjliggör ett aktivt deltagande i vardags-, samhälls- och arbetsliv – måste värnas och vara överordnade andra sysselsättningspolitiska mål.

Vänsterpartiet menar att sfi måste reformeras och att en sfi-utredning bör tillsättas som sätter målen för utbildningen i centrum, utvecklar dem och låter dem styra utformningen av utbildningen. Utredningen bör syfta till att ta fram en ny och längre utbildning av sfi-lärare som inkluderar vuxenlärarutbildning och att se över formatet på sfi-utbildningen. En utredning med syfte att ta fram en ny sfi-lärarutbildning bör tillsättas utifrån beskrivningen ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiets förslag för att reformera sfi utvecklas i motionen Sfi (2017/18:527).

12 En arbetsmarknad för alla

Arbete är en viktig förutsättning för att komma in i samhället, men inte vilket arbete som helst och aldrig till varje pris. Skäliga löner, goda arbetsvillkor och fungerande kollektivavtal måste vara centrala förutsättningar för alla jobbskapande insatser. Vänsterpartiet föreslår en rad åtgärder för att se till att asylsökande ska kunna komma i arbete så snabbt som möjligt utan att förstärka ojämlikheten på arbetsmarknaden.

Sedan en tid tillbaka minskar arbetslösheten i Sverige, så även för gruppen utrikes födda. Antalet sysselsatta bland utrikes födda ökade med 46 000 personer till 1 033 000 under tredje kvartalet 2018 jämfört med samma kvartal 2017, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning. Sysselsättningsgraden – andelen i befolkningen med sysselsättning – fortsatte att öka och var 69,3 procent. För inrikes födda var sysselsättningsgraden 71,3 procent och för utrikes födda var den 62,9 procent. Kvinnliga flyktingar kommer snabbare in på arbetsmarknaden i Sverige än i jämförbara länder, enligt en studie från OECD. Etableringsuppdraget ger också bättre resultat i dag än tidigare. Hittills i år har 44 procent fått jobb eller börjat studera 90 dagar efter det att de lämnat etableringsprogrammet. Samma period förra året var motsvarande siffra knappt 32 procent.

Bilden av nyanländas etablering på arbetsmarknaden är ofta överdrivet pessimistisk, vilket delvis beror på orimliga förväntningar och en bristande förståelse för utmaningarna med att komma in i ett nytt samhälle efter att ha flytt sitt hemland. Men det beror också på att det finns en politisk agenda bakom att överdriva problemen och

utmaningarna. Vid jämförelser med andra länder klarar sig Sverige väldigt bra. Avgörande för nyanländas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden är, utöver att motverka diskrimineringen, att det finns jobba att söka.

12.1 Subventionerade anställningar

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken finns flera olika former av subventionerade anställningar. Syftet med dessa är att stimulera arbetsgivare att anställa personer som står långt från arbetsmarknaden – långtidsarbetslösa, nyanlända eller personer med funktionsnedsättning. Subventionerade anställningar kompenserar arbetsgivaren ekonomiskt om de anställer en arbetssökande som uppfyller de kriterier som ställs för de olika stöden. Antalet utrikes födda med olika former av subventionerade anställningar har ökat de senaste åren. Mellan första halvåret 2017 och samma period 2018 ökade de subventionerade jobben bland utrikes födda från 38 777 till 43 072 under perioden.

Vänsterpartiet anser att subventionerade anställningar är en bra och nödvändig åtgärd för att hjälpa nyanlända att få en fastare anknytning till arbetsmarknaden. Det är positivt med arbetsgivare som i hög utsträckning välkomnar personer som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden. Användandet av subventionerade anställningar har även stöd i forskningen. Studier visar att personer som haft en subventionerad anställning i allmänhet snabbare får ett jobb utan stöd jämfört med dem som varit öppet arbetslösa (IFAU rapport 2011:7, IFAU rapport 2018:14).

Vänsterpartiet kan dock konstatera att nuvarande system med subventionerade anställningar under lång tid har varit behäftade med risker och problem. Oseriösa arbetsgivare kan exempelvis utnyttja systemet på sätt som sätter de nyanlända i en svår situation. Vänsterpartiets politik när det gäller subventionerade anställningar utvecklas i motionen Ett tryggt och hållbart arbetsliv (2018/19:330).

12.2 Valideringsår

Nyanlända som tar ett jobb som inte matchar deras kompetens möter svårigheter att avancera till ett jobb som motsvarar deras kvalifikationer. En av anledningarna till detta är, enligt Sacos undersökningar, att dörrarna mellan ett jobb och rätt jobb ofta är stängda. Arbetsbelastningen för handläggare på Arbetsförmedlingen är redan alltför stor. Den som kommer in på ett av förmedlingens kontor och säger att den har ett jobb men skulle vilja ha ett nytt kan inte förvänta sig särskilt mycket stöd och vägledning. Detta drabbar utlandsfödda akademiker extra hårt, då de uppskattas ha åtta gånger högre risk att ha ett okvalificerat arbete jämfört med en svenskfödd akademiker.

En nyligen publicerad forskningsrapport från Jusek – Rätt jobb åt utrikes födda akademiker – visar att utrikes födda akademiker är överrepresenterade bland dem som har ett arbete under sin kvalifikationsnivå. Antalet överkvalificerade har dessutom ökat och uppgår i dag till 55 000. Av dessa har 10 000 ett arbete som endast kräver grundskola. Rapporten visar att de offentliga finanserna skulle stärks med 13 miljarder kronor per år om utrikes födda akademiker skulle ha samma ställning på arbetsmarknaden som inrikes födda akademiker.

Ett sätt att förbättra rörligheten, och matchningen, skulle kunna vara att införa ett valideringsår. Valideringsåret innebär att en person som har ett jobb som inte matchar

hens kvalifikationer skulle få möjlighet att under tre till tolv månader upplåta sin tjänst till någon som är arbetslös. Under valideringsperioden skulle individens utbildningsbakgrund kartläggas, utbildningen kompletteras samt individen erbjudas praktik för att få in en fot i rätt bransch. På detta sätt skapas en flexibel lösning för att i efterhand rätta till matchningen för personer som har ett arbete som de är överkvalificerade för. Regeringen bör utreda möjligheterna att införa ett valideringsår. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

12.3 Utöka vägarna till permanent uppehållstillstånd

Vänsterpartiet är emot lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheterna att få uppehållstillstånd i Sverige. Lagen innehåller bl.a. en bestämmelse som gör att arbete är den enda vägen till permanent uppehållstillstånd. För dem som har tillfälligt uppehållstillstånd under 13 månader blir arbete också den enda säkra vägen att få rätt till familjeåterförening. Det innebär att arbete får större betydelse än skyddsbehov för den asylsökandes rätt att få stanna i Sverige och återförenas med sin familj. Det är en mycket märklig ordning som sätter lönsamhet framför humanism. Vänsterpartiet är starkt kritiskt till denna koppling mellan permanenta uppehållstillstånd och möjligheter på arbetsmarknaden. Bestämmelsen skapar dessutom incitament för asylsökande och nyanlända att välja arbete framför utbildning, validering eller snabbspår. Det innebär att nyanlända och asylsökandes kompetenser riskerar att gå förlorade och de kan tvingas ta arbeten som de är överkvalificerade för.

Vänsterpartiet vill att lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheterna att få uppehållstillstånd i Sverige dras tillbaka, men så länge lagen gäller vill vi förändra den incitamentsstruktur som gör att asylsökande och nyanlända väljer arbete framför olika typer av etableringsinsatser inom bristyrken, snabbspår eller subventionerade anställningar. Kontrollen av de subventionerade anställningarna måste samtidigt vara noggrann och omfattande för att undvika risken för utnyttjande. Regeringen bör återkomma med förslag om att införa en möjlighet till permanent uppehållstillstånd för dem som deltar i snabbspår, etableringsinsatser inom bristyrken eller subventionerade anställningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

12.4 Begränsa arbetsgivarens makt över vägen till permanent uppehållstillstånd

Enligt den tillfälliga lagen om begränsningar av möjligheterna att få asyl i Sverige krävs ett arbete för att få permanent uppehållstillstånd. Enligt lagen måste anställningen ha anmälts till Skatteverket av arbetsgivaren månaden efter kalendermånaden då anställningen påbörjats. Permanent uppehållstillstånd får endast utfärdas om anmälan gjorts innan Migrationsverket fattar sitt beslut. Detta är en särskild anmälningsplikt som alltså går utöver det som arbetsgivare i övriga fall måste anmäla till Skatteverket då man har anställda. Anmälningsplikten för arbetsgivare som anställer en utlänning finns sedan tidigare i svensk lagstiftning (7 kap. 1 b § utlänningsförordningen) och har sin bakgrund i EU:s direktiv om sanktioner mot arbetsgivare som anställer personer utan arbets- eller uppehållstillstånd.

Att koppla arbetstagarens möjlighet att få permanent uppehållstillstånd till att arbetsgivaren har gjort en sådan anmälan är olämpligt av flera skäl. Det innebär att en

omständighet som den nyanlände arbetstagaren inte kan råda över och som denne svårigen kan kontrollera får avgörande betydelse för arbetstagarens möjlighet att få permanent uppehållstillstånd. En enkel administrativ miss av arbetsgivaren när anställningen inleds får stora konsekvenser för arbetstagaren. Regeringen borde dra tydliga lärdomar av de problem som uppstått efter ändringarna i regleringen av arbetskraftsinvandring som infördes av den tidigare högerregeringen och Miljöpartiet.

Underlåtenhet att anmäla skulle även kunna användas som ett instrument av oseriösa arbetsgivare som av olika anledningar vill ha arbetskraft med en svag rättslig ställning och därför inte vill att deras anställda ska få permanent uppehållstillstånd.

Oavsett om en arbetsgivare medvetet eller omedvetet avstår från att anmäla anställningen är det arbetstagaren som drabbas hårdast av konsekvenserna. Arbetsgivaren riskerar att förlora en anställd, medan arbetstagaren riskerar att förlora möjlighet att få permanent uppehållstillstånd.

Syftet med den föreslagna regeln, att det inte ska röra sig om skenanställningar, kan dessutom uppnås på annat sätt. I propositionen bakom den tillfälliga lagen beskriver regeringen hur Migrationsverket för att kunna kontrollera att kraven är uppfyllda i stor utsträckning bör kunna använda sig av rutiner som har utarbetats vid förlängning av arbetstillstånd, t.ex. begära att sökande uppvisar lönespecifikationer eller i förekommande fall kontrolluppgifter. Den ytterligare kontroll som den särskilda anmälan till Skatteverket innebär är därför onödig.

Bestämmelsen om att en särskild underrättelse från arbetsgivaren till Skatteverket ska vara ett krav för att en person med tillfälligt uppehållstillstånd ska kunna få permanent uppehållstillstånd bör strykas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

13 Ett värdigt boende

Till följd av det höga antalet asylsökande 2014 och 2015 var boendesituationen för asylsökande och nyanlända länge ansträngd. Många boenden som användes levde inte upp till de krav som ställs och platserna räckte inte alltid till. Detta berodde framför allt på att mottagandet av människor på flykt var underdimensionerat och att det saknades beredskap för ett högre antal asylsökande.

För att komma till rätta med bostadssituationen för asylsökande krävs fler reformer. Vänsterpartiet vill se att kommunerna och Migrationsverket tar ett större ansvar för asylsökandes boende, men problemen hänger också nära samman med den bostadsbrist som råder i hela landet. Den övertro på marknaden inom bostadssektorn och politikens tillbakaträdande som har dominerat under en längre tid har skapat den bostadssegregation vi ser i dag. En segregation som påverkat skolornas kvalitet och tillgången till tillräcklig vård. För att komma åt bostadssegregationen krävs ett utökat byggande av billiga hyresrätter genom utökade investeringsstöd samt att allmännyttan stärks. Vänsterpartiets bostadspolitik beskrivs närmare i motionen Bra bostäder åt alla (2018/19:410).

13.1 Alla kommuners ansvar

Fördelningen av nyanlända mellan Sveriges kommuner har genom åren varit väldigt ojämn. Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i kraft. Lagen innebär att nyanlända anvisas till kommuner enligt en tvingande fördelning och syftade till att åtgärda den ojämna fördelningen. Den har också till viss del uppfyllt sitt syfte, men samtidigt visat sig ha vissa brister. Bland annat finns det inte några sanktionsmöjligheter för de kommuner som vägrar ta emot de nyanlända som anvisats till kommunen. Lagens otydliga tidsgräns har också lett till att vissa kommuner endast ordnat boende under en tvåårsperiod, utifrån den s.k. etableringstiden – då kommunen får särskilt statligt stöd för mottagande av nyanlända – med hemlöshet som följd. I Solna har de nyanlända tvingats tälta i mitten av november 2018. Efter att Lidingö fattat liknande beslut har det överklagats och ska nu avgöras i kammarrätten. Det är framför allt dessa välmående och borgerligt styrda kommuner som Lidingö, Solna, Nacka, Ekerö och Vellinge som tolkat lagen på detta sätt och/eller vägrat ta emot de nyanlända som anvisats dit.

Utöver att landets kommuner skulle ta ett gemensamt ansvar för mottagandet av nyanlända syftade lagen också till att ”förbättra etableringen av nyanlända på arbetsmarknaden och samhällslivet”. Det är svårt att se hur en osäker bostadssituation eller i värsta fall hemlöshet ska bidra till att uppfylla dessa syften.

De kommuner som endast erbjudit boende under två år har framför allt hänvisat till att det skulle strida mot likabehandlingsprincipen att ge nyanlända familjer förtur till bostäder. De menar att nyanlända inte ska särbehandlas, och att samma skyldigheter och rättigheter ska omfatta nyanlända som övriga. Likabehandlingsprincipen innebär dock att lika fall ska behandlas lika. De nyanlända i fråga har tilldelats bostäder med stöd av lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Någon motsvarande lagstiftning finns inte för andra grupper. En jämförelse mellan den situation de nyanlända befinner sig i och andra grupper som är i behov av boende låter sig därför inte göras i en rättslig mening.

Enligt socialtjänstlagen har den som inte själv kan tillgodose sina behov rätt till försörjningsstöd. Denna rätt omfattar alla, även människor som nyligen kommit till landet. Beslutet att avsluta hyreskontrakten för de nyanlända innebär därmed att socialtjänsten i dessa kommuner tar över ansvaret för gruppens behov.

Vänsterpartiet är mycket kritiskt till dessa kommuners ageranden. När kommunerna inte agerar enligt syftet med lagen bör lagen ses över. Regeringen bör genomföra en översyn av lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i syfte att åtgärda bristen på sanktionsmöjligheter mot de kommunerna som inte följer lagen och ett förtydligande av tidsgränsen i lagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

13.2 Stoppa vinsterna i flyktingmottagandet

Rapporterna om hur oseriösa företag tjänat stora pengar på flyktingmottagandet har avlöst varandra den senaste tiden. När antalet människor som sökte sig till Sverige ökade kraftigt under hösten 2015 blev behoven av boende större än väntat. Migrationsverket var då, utifrån rådande situation, arbetssätt och system, tvunget att vända sig till privata aktörer som kunde göra stora vinster. Flera av de boenden som Migrationsverket upphandlat har hållit väldigt låg standard och drivits av oseriösa

aktörer. Att privata, och ibland oseriösa, företag kan tjäna stora pengar på människors utsatta situation är ohållbart och ovärdigt. Staten behöver ta ett större ansvar för flyktingmottagandet i allmänhet, och boendesituationen i synnerhet. På så vis kan vinstintresset inom flyktingmottagandet begränsas och på sikt stoppas helt.

Vänsterpartiet och regeringen tillsatte 2015 en välfärdsutredning, Ordning och reda i välfärden. Utredningen fick i uppdrag att föreslå ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster. Syftet med utredningen var att säkerställa att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och att eventuella överskott som huvudregel ska återföras till den verksamhet där de uppstått. Under riksdagsåret 2017/18 avtog riksdagen ett förslag som byggde på utredningen.

Vänsterpartiet menar att det fortfarande finns ett behov av vinstbegränsningar inom välfärden. Resurser som avsätts för flyktingmottagande ska gå till flyktingmottagande. Regeringen bör återkomma med förslag som innebär att det sätts stopp för vinstjakten i flyktingmottagandet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Riksrevisionen konstaterar i rapporten Asylboenden – Migrationsverkets arbete med att ordna boenden åt asylsökande att Migrationsverket klarade av utmaningen att ordna boende under hösten 2015, trots den stora belastningen till följd av att många människor sökte sig till Sverige under perioden. Samtidigt pekar Riksrevisionen på ett underdimensionerat system som resulterade i att verket tvingades använda kommunala evakueringsplatser till väldigt höga kostnader. Till den allvarligaste kritiken mot Migrationsverkets arbete med att ordna boende för asylsökande hör bristerna i upphandlingen av boenden som drivs av privata aktörer. De kravspecifikationer som verket har att arbeta efter följs inte och i flera fall har kontrakt förnyats trots omfattande brister. Att privata aktörer tjänar stora pengar på undermåliga boenden åt människor som söker skydd i Sverige utan att Migrationsverket agerar är fullkomligt oacceptabelt. Vänsterpartiet menar att Migrationsverkets rutiner och arbetssätt måste skärpas. Regeringen bör ge Migrationsverket i uppdrag att se över sina rutiner för upphandlingar av boenden så att myndighetens kravspecifikationer följs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

14 Ett tryggt och värdigt mottagande av barn

2015 sökte omkring 70 000 barn asyl i Sverige. Ungefär hälften av dem var ensamkommande barn. Det går att jämföra med de övriga åren under perioden mellan 2010 och 2017 då i genomsnitt drygt 3 200 ensamkommande barn per år sökte asyl i Sverige. Antalet asylsökande 2015 är unikt i ett historiskt perspektiv, men vi behöver alltid ha beredskap för speciella händelser. De som söker asyl i Sverige ska bli mottagna på ett välkomnande och humant sätt och ges bästa möjliga förutsättningar för att leva ett gott liv i Sverige, utbilda sig och utvecklas som människor. Rättssäkerheten i asylprocessen måste stärkas, och de svenska asylreglerna behöver reformeras. Det måste finnas en grundläggande hög kapacitet i mottagandet, som också kan växlas upp ytterligare vid större behov. Vänsterpartiets politik när det gäller ensamkommande barn och unga beskrivs i motionen Ett värdigt och välkomnande mottagande av ensamkommande barn (2017/18:1937).

14.1 Konsekvenser av den nya gymnasielagen

Till följd av den debatt som den svåra situationen för ensamkommande barn och unga vållade och det politiska tryck som följde, inte minst tack vare aktiva civilsamhällesorganisationer som #vistårinteut och Ung i Sverige, lade regeringen fram lagen om ny möjlighet till uppehållstillstånd, den nya gymnasielagen. Lagen ger dem som sökt asyl i Sverige som ensamkommande barn senast den 25 november 2015 och väntat på besked i längre än 15 månader samt under tiden hunnit fylla 18 år eller skrivits upp i ålder möjlighet att få uppehållstillstånd för att studera. Lagen innebär en lättnad och en ny möjlighet för många ensamkommande att stanna i Sverige, men den exkluderar en stor grupp genom godtyckliga ålders-, datum- och tidsgränser. Den kräver också att man klarar av studierna under svåra förhållanden och hård press. Vänsterpartiet kritiserade också regeringen för att den inte gjorde något för att säkerställa att ensamkommande unga inte skulle utvisas i väntan på att lagen klubbades och trädde i kraft eller för att underlätta de ensamkommandes utsatta situation under väntan.

Lagen mötte omfattande kritik när den presenterades, även från oss som ville se en lösning på de ensamkommandes svåra situation. Den är också symptomatisk för regeringen Löfvens agerande inom migrationsområdet där lag efter lag lagts fram utifrån dåliga politiska överenskommelser, utan att föregås av utredningar och ordentlig beredning och ofta i signalpolitiska syften. När lagen under sommaren 2018 underkändes av Migrationsdomstolen och Migrationsverket som följd av det valde att pausa alla bifallsbeslut innebar det ytterligare ett bakslag för den hårt prövade gruppen och en förlängd osäker väntan. Migrationsöverdomstolens utslag den 25 september som sade att lagen kan tillämpas innebar därför återigen en stor lättnad för gruppen. Vänsterpartiets syn på gymnasielagen utvecklas i motionen med anledning av prop. 2017/18:252 Extra ändringsbudget för 2018 – Ny möjlighet till uppehållstillstånd (2017/18:4174).

I väntan på att få sina ärenden prövade enligt gymnasielagen lever många ensamkommande unga fortsatt under svåra förhållanden. Väntan och osäkerheten är plågsam i sig. Till följd av ändringarna i LMA (lagen om mottagande av asylsökande) som säger att den som fått avslag på sin asylansökan inte längre har rätt till bistånd eller boende, undantaget barn eller vuxna i barnfamiljer, har många ensamkommande unga blivit av med rätten till boende och inkomst. De som fått avslag på sin asylansökan och nu söker uppehållstillstånd enligt gymnasielagen betraktas som tillståndssökande, inte asylsökande, och omfattas därför inte av LMA. Vänsterpartiet har kritiserat ändringarna av LMA sedan de presenterades. Vänsterpartiet menar vidare att kommunerna måste ta ansvar för de ensamkommandes situation och att de ska få statligt stöd för detta.

14.2 Säkerställ värdiga boenden för ensamkommande

Ensamkommande barn som söker asyl i Sverige erbjuds ett tillfälligt boende (ankomstboende) i den kommun (ankomstkommun) där barnet först kommer i kontakt med en svensk myndighet. Migrationsverket anvisar sedan barnet till den kommun (anvisningskommun) som ska ansvara för barnets boende, omsorg, skolgång m.m. I anvisningskommunen placeras barnet i grupphem/gruppboenden, hem för vård eller boende (HVB) eller i familjehem. Samtliga boendeformer har både fördelar och nackdelar.

Placeringen av ensamkommande och valet av boendeform ska utgå från individens behov. Alltför ofta är det dock inte behovet som styr. Rutin och praxis – hur kommunen brukar hantera ensamkommande – eller ekonomiska avvägningar är ofta mer avgörande. Vänsterpartiet menar att det ensamkommande barnets individuella behov måste styra placeringen i större utsträckning och att barnets egna önskningar bör väga tungt vid placering med utgångspunkt i barnkonventionens bestämmelser om barnets rätt till inflytande och delaktighet. Regeringen bör återkomma med förslag om hur rätten till individuell bedömning vid placering av ensamkommande barn kan säkerställas både med hänsyn till boendeform och till sammansättning av övriga boende. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ett annat stort problem är att ensamkommande tvingas flytta mellan boenden. Dels när de fyller 18 år och ska flyttas över till vuxenboenden och dels till följd av att Migrationsverket upphandlat boendeplatser och måste fylla dem utifrån upphandling. Det innebär att kontrakt med boenden där ensamkommande bor kan löpa ut eller sägas upp, vilket leder till att de ensamkommande måste flytta till andra boenden där det finns platser och där kontrakten fortfarande gäller, ibland i andra kommuner. På så vis prioriteras den enskilda ensamkommandes intressen ned till förmån för upphandlingsregler. Generellt sett är ensamkommande en grupp som är i stort behov av trygghet och kontinuitet. Att dras upp från den plats där man hunnit rota sig något i det nya landet efter en lång tid på flykt kan vara mycket traumatiskt och skadligt. Regeringen bör utreda möjligheterna att ta fram ett system för mottagande av ensamkommande barn som bygger på en mer långsiktig boendepacering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Olika grupper inom gruppen ensamkommande barn kan ha olika behov för att kunna känna trygghet. Det kan handla om ensamkommande flickor, religiösa grupper eller hbtq-personer. Vänsterpartiet ser generellt inte separata boenden som en optimal lösning, men menar att det kan vara ett alternativ i vissa specifika fall. Huvudprincipen måste vara att den individuella bedömningen som ligger till grund för placeringen av ensamkommande barn tar hänsyn till dessas behov och att personalen på boendena har kunskap och verktyg för att kunna tillgodose de behov som finns och garantera tryggheten för alla. Det bör exempelvis vara självklart att personal på samtliga boendeformer för ensamkommande barn är skyldiga att göra orosanmälningar till socialnämnden om de misstänker att barn far illa. Regeringen bör återkomma med tydliga krav på personalens kompetenser och personaltäthet för samtliga boendeformer för ensamkommande barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Christina Høj Larsen (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Tony Haddou (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Ida Gabrielsson (V)

Daniel Riazat (V)

Ciczie Weidby (V)